

רבי יצחק יעקב רבינוביץ

בענין צרת מעוברת

בעצם, וכל הפטור נעשה כשילד, והאי דאינה מתיבמת היינו, כיון דעומדת להפטר ל"ש שיקנה אותה, ואין עליו מצות יבום, אבל הזיקה יש, וא"כ מוכרח דולד פוטר גם כשחל הזיקה, ובצרה להיפך, רק כשהיא צרה בעת מיתה, ולא אח"כ, כדברי הירושלמי [פ"ג ה"א י"א, א] אין צרה לאחר מיתה, והובא בתוס' יבמות וכו', ז"ל וכלילאן שפיר עולים דברינו.

ולולי יראתי מלהגיה הייתי אומר, דגם בירושלמי מרומז שי' הגמ' דידן בהא דמסיים ופ"ג ה"ח תנן, והוא שיש לו בנים בשעת מיתה, והכא והוא שתהא צרה לאחר מיתה, שהא אינו מובן דמ"ש דנקיט בזה בשעת מיתה והכא נקיט לאחר מיתה, והייתי אומר דהוא פירכא לראית ר' יוסי, וכן צריך להיות, תמן, והוא שהיו לו בנים לאחר מיתה דגם לאחר מיתה פוטר כמו בולד, והכא בצרה הלא רק בשעת מיתה, א"כ אין ראיה מצרה לולד נמצא דגם בירושלמי נזכרו שתי הסברות.

ומה שכתבתי בשם הנמק"י, הוא, בר"פ כיצד בד"ה עד שיעשה מעשה, יעו"ש שכתב זאת בשם המפרשים האחרונים שדחו לדברי התוס' [י"א, ז"ל אומריס], ומה שכתב בפירוש דברי התוס', בהא דא"א הנה כו' הוא בלי ספק, אמנם מה שרצה לומר דאחרי כן האיסור רק משום לא יבנה וינמות י, זו, לא אוכל לירד לסוף דעתו דזה שכתב הרשב"א [יבמות מא, א] הוא למ"ד דחוזרת וניתרת וקסא, וכתב דאין הכונה

יבמות ולו, א, וזה שכתבתי בשם הירושלמי (עיי' ח"א סי' עו ס"ג) הוא, בפ' ארבעה אחין ונהלכה ח"ו, וס"ל דצרה וולד הכל אחד, והירושלמי אזיל לטעמיה דס"ל, דהאי דאין הולד פוטר עד שיצא לאויר העולם וינמות לו, א, הוא משום דהתורה גזרה שתחוש שמא הוא נפל, דכן אמרינן בירושלמי בפ' שני וה"א, דלזה איצטריך קראי באשת אחיו שלא היה בעולמו, לכשהיא מעוברת שלא תאמר אילו מת והניח אשתו מעוברת שמא אינה צריכה להמתין ולידע אם בן קיימא הוא, אף כאן נמי וכו' עכ"ל.

נשמע מזה דס"ל דבאמת גם ולד היה פוטר, רק דהתורה גזרה שלא לסמוך ארובא בזה, כמו בשארי דוכתי דמצינו דבעי ודאי, ולא ספק מכח גזירת התורה (עיין שטמ"ק ב"מ ו, ב בשם הרא"ש גבי עשירי ספק ועיין ר"ן סופ"ק דקידושין ד"ה גרסינן גבי ערלה בחו"ל), ולזה אינה מתיבמת בעודה מעוברת וינמות לה, זו, דבאמת פטורה, אם לבסוף לא יהא נפל למפרע, והם דברי הירושלמי בפ' האשה בתרא בהלכה א' טעמיהו דרבנן כי ישבו בודאי ולא בספק, היינו, דבא ליישב מ"ש דברישא חוששין ובסיפא אין חוששין, היינו דבבן (מצינו) בתורה שחששו אף למיעוט, לזה לא ממכינן ארובא דרוב מתעברות, כמו במעוברת ובסיפא דאחים סמכינן אספק כדמוכח מישבו, דמעוברת אין חוששין לאח, וכל שהותרה הותרה, אמנם לשי' הגמ' דידן, דולד אינו פוטר

כנשאה וגירש, רק דמלא יבנה שמעינן דזה רק לאיסור כרת, אבל איסור נשאר גם אם קנאה ע"י זיקה, וזה הותר ע"י מצות יבום, דכל שאין בו כרת שוב דוחה המצוה.

ובזה יובן מה דלאבא ^{אוצר החכמה} שאול בלא כיון לשם מצוה יש איסור ויצמות לט, ומה איסור יש בזה, ומי גרע מאחרי חליצה, וע"כ דמלא יבנה שמעינן שאסור, ולזה לאבא שאול גם קודם חליצה, כל שלא כיון אין כאן דיחוי ואסור ואינו חייב כרת, וזהו ששאל בירושלמי בפ"ק (וה"א) על אבא שאול אתיא כר"ע דאמר יש ממזר מיבמה לשוק (עיין יבמות יד, ב), אין כונתו דהיא אסורה לו משום יבמה לשוק, רק כוונתו כיון דהיא אסורה רק בלא יבנה, ולזה אמר דאתיא כר"ע דס"ל יש ממזר בחייבי לאוין ויצמות מט, א, וזהו שאמר שיש ממזר ג"כ מיבמה שמיבם אותה שלא לשם מצוה, והא דאמר דקרוב, הוא כדמסיק שם, מה דאמר ר"ע ביבמה לאחרים, דשם היא אינה ראויה לו, משא"כ ביבמתו דכאן מספקא ליה, דנהי דיש איסור, מ"מ כיון, דראויה לו ליבם לשם מצוה אין זה דומה לח"ל דעלמא, שאין בידו עצה לישאנה, וביבמה לאחרים, אף דכשתחלוץ תהיה מותרת הרי זה אין בידו, ויש לי בזה דברים ארוכים.

ומעתה נראה לי, הא דמבואר בכ"מ (עיין יבמות יז) דלא הותרה אשת אח כי אם ידיה ולא אשת אח דאח אחר, וכן לר"א ויצמות לז אף אשת אח (שנאסרה עליו) מנישואין הראשונים, דבאמת לו (היה היתר איסור אשת) אח בשביל מצות היבום (אין מקום לחלק בין אח זה) לאחרינא, רק (כיוון דההיתר הוא משום דהוא יורש אישות אחיו, שאני) מאשת אח אחר.

וביותר פשוט, דלפי מה שאמרו בגמ' ויצמות ז, ו דאמרינו הואיל ואשתרי אשתרי,

דמתיבמת, כיון דכבר נפקעה הזיקה, רק דהותר האיסור אשת אח, ואיסור דלא יבנה אין כאן, אבל למ"ד דאסורה, ע"כ דפקעה זיקה, דאי זיקה לא פקעה, איך שייך האיסור דלא יבנה, רק די"ל דגם מאן דס"ל דאסורה, אין הכוונה דיש איסור אשת אח כיוון שכבר הותרה, רק כיון דכבר פקעה הזיקה, ס"ל דיש איסור דלא יבנה כמו בחליצה ויצמות י, ו, ונחלקו בזה אי האיסור דלא יבנה נולד מזה שלא יבמה, ולזה בנאסרה ל"ש, או דאין זה כי אם גילוי שגם אף שכבר הותרה ואין כאן כרת, מ"מ איסור אשת אח לעולם יש, ורק מצות יבום מתיר, וכל שאין כאן מצות יבום נשאר האיסור, ובזה י"ל דנחלקו האמוראים, כמבואר אצלי בארוכה במק"א, אבל לומר דהזיקה תשאר ותהא אסורה בלא יבנה, אין לזה שום מקום.

אמנם נראה דעד כאן לא כתבו התוס' ויצמות ^{אוצר החכמה} ט, א ד"ס בנין כי אם בנתקדשה לאחר שהדין הוא שכופין לגרשה, א"כ מעולם היתה עומדת להתיבם שיכופו אותו, אמנם בחליצה (עיין יבמות כז, ב) דלא נוכל לכוף לאחד לחלוץ כדי שייבם השני, דיוכל לומר דהוא רוצה ליבם, והשני יחלוץ, וכל דלא שייך כפיה הוי כמו במתה דאין בידו לקיים המצוה וכבר נדחתה, והוא פשוט.

ומה שהקשה על הא דנתן גט למאמרו ויצמות לז, א דתהא אסורה לאחרים משום גרושת אחיו, גם אנכי הקשיתי זאת להרב, ולומר כמ"ש ידידי היה דחוק בעיני, ונראה לי, לפי מה שבארתי, דיסוד האיסור דלא יבנה, אחרי החליצה, הוא דאיסור אשת אח דכרת לא הותר מצד המצוה, כי אם מצד הקנין, שכל שקנה אותה מכח אחיו, אין עליו איסור אשת אח, כיון שהוא היורש האישות דאחיו, וזה שייך רק באשת אח, ולזה גם אחרי החליצה מותר, כיון דקנה אותה ופטרה בחליצה, הוי

בשרו, ולזה איצטריך קרא, אמנם אחרי שכבר למדנו מקרא (דעליה דאסור), היינו שבזה לא אמרינן, משום שהם לאווים (נפרדים ולא אזלינן) בתר הכלל, אבל באשת אח, (דהכל הוא לאו אחד הו"א הואיל ואישתרי, ורק (דלפי מה דאמרינן דהכא הטעם משום דיורש אישות אחיו) דבזה ל"ש אישתרי.

[זכר יצחק ח"ב סימן יא]

ולזה הוצרך הגמ' הקראי וס' ת, לו, והנה באמת האי דס"ד לומר דאמרינן הואיל ואשתרי, היינו דבשני איסורים נפרדים בודאי ל"ש, ולא מצינו כי אם בטמא (עיין יבמות שם), שהלאו הוא אחד ונמנר ז' ג', (ועיין מכות יד, ב) רק דלזה איצטריך קרא, עפ"י המבואר בת"כ ופ' אחרי מות פ"ג מ' טו) איש איש אל כל שאר בשרו כלל, ואח"כ פרט, היינו דכל העריות נכללו בכלל לאו אחד, ולזה הו"א דכבר הותר כלל דשאר

לט, א

רבי אלחנן וספרמן

הגמ' תוספתא

בענין צרת משומדת

מ"מ לא פטרה צרתה, ונראה דדמיא ליבמה נדה בשעת נפילתה ליבום, דערוה גמורה היא ואפ"ה לא פטרה צרתה, ואפילו היא גופא שרי להתייבם אח"כ כשתטהר, ומפרשים התוס' וז, א ד"ה ולאחות אשתו, הטעם בחד שינויא משום דל"ד נדה לאחות אשה ושאר עריות, משום דהתם האיסור עומד על היבם טפי משאר אדם, אבל הנדה לכו"ע אסורה אף לבעלה עד שתטהר.

ונראה דה"ה והיא הסברא ממש במשומדת, דכל בר ישראל, וכ"ש בעלה, אסור לבוא עלי' בשמדותה, וכ"ת ביבם משומד נמי אמאי אמרינן דבמקום ערוה קיימא, הא לא דמי לערוה, דאיסור המשומד נמי קאי אכל הנשים שבעולם כמו על היבמה, לא קשה מידי, דיבם משומד אי חשבתו לביאתו כמו ביאת ערוה א"כ לא צריכים למילף לה דאסור לה

א. יבמות ולט, לו, במרדכי וד"ה תשובתו, כתב בתרומת הדשן וס' רי"ט, ראובן הי' נשוי ללאה, ונשתמדה ונשאת (לישמעאל) (לנכרי), והלך ראובן ונשא את רחל ולא גירש את המשומדת, ומת ראובן בלא בנים, פטורה רחל מזיקתה מחמת המשומדת או לא וכו', אבל אינו נראה כלל לפטור צרת המשומדת מחליצה מהא דכתב במרדכי פרק החולץ וסלטי הגזרים קס ס' ל' סוף אות ו' בשם רבינו אברהם הגדול על יבמה שנפלה לפני משומד, דתימה הוא אי בעי אפילו חליצה ממנו, דבמקום ערוה קיימא, דקנאים פוגעים בנבעלת לנכרי ע"כ, א"כ נידון דידן נמי אם הי' היבם בועל המשומדת קנאים פוגעים בו וכו', א"כ במקום ערוה קיימא ותיפטר צרתה וכו'.

וראו נראה לחלק בנידון דידן, דאפילו אי הוה אמרינן דמומרת במקום ערוה קיימא,